خوێندنەوەیەک بۆ ` ژیانی من لەنێوان بەرداشی نیشتمان وتاراوگەدا نووسینی د. سالار باسیرە`.. نووسینی یووسف مەنتک

بۆ ناسنامە بۆ بەوانامەی پرۆفیسۆر

مەبەست لە نووسینەوەی ژیاننامە، نووسەران، ڕۆشنبیران، سیاسی و سەرکردە، بیرمەند جار هەیە کەسێکی ئاسایش دۆفتری ڕۆژانەی دانووستەوە، ئەو جۆرە نووسینانە بایەخی مێژوویان هەیەم بۆ هەی ئەوەی باسی مێژووی سیاسی وکۆمەڵایەتی وکولتووری سەردەمکمان بۆ دەگەڕێتەوە.

ژیاننامە، بیرەوەری، خود نووسینەوە ئاتۆبیۆگرافیا، یاداشت نامەی ڕۆژانە، یاداشتی کەسی بریتین لە هونەری گەڕانەوە جۆرێکن لە پەخشان. زۆرێک لە ژیاننامەو بیرەوەری نووسەران هێن بە ڕەمان ناوزەد کراون بۆرهەمکانی لامارتین، مکسیم گۆرکی، هەروەها ڕەمانی گەڕان بۆ کاتی لەدەست چووی مارسیل بروست، هونەر مەند لە لاتافی لاویدای جەیمس جویس، خوود نووسینەوەن، پۆلینکراون بۆ ئەدەبی ئاتۆبیۆگرافیا، نموونەی ژیاننامەکانی بنیامین فرانکلین، دان پیانانی ژان ژاک ڕۆسۆ، ئیدوارد جیبۆن١، هەر یەک لەوانە کاریگەریان هەبووە بەسەر ئەدەبی نۆتوکەیان، بیرەوریەکانی د. باسیرە بۆ ئەدەبی کوردی ئەگەر لەوانە باتر نەبێت، بۆ شک نزمتر نیە. وینستۆن چۆرچلی سەرکی بریتانیا بۆ هەی کتێبی جەنگی دووەمی جیهانی مێژووکە باس لە بیرەوریەکانی لەم جەنگدا دەکات، لە ساڵی ١٩٥٣ خەڵاتی نۆبڵی ئەدەبی پێ بەخشرا٢. بیرەوریەکانی د. باسیرەش سەر ڕۆژە لە جەنگ، لە هەرشونک بووە، بۆ بەردەوامی ژیان لە جەنگدابووە.

لە دوای ڕاپەرینی بەهاری ساڵی ١٩٩١، لە باشووری کوردستان، ئیدی لەروە لەوە خەڵکانک بۆتایبەت سەرکردە ولێپرسراوان و چەندین کەسێتی باس لە ئەزموونی ژیانی پێشمەرگایەتیان دەکەن. لە چونکە زۆربەیان ڕاستگۆیانە نانووسراونتەوە، هەر یەکە و بۆپێی بۆرژەوەندی حیزبی و شەخسی و تارمایی ڕق وکینە و دووژمنایەتی زاڵە بەسەریاندا، بۆیە سەرچاوەی متمانەو باوڕە نیین.

یەکێک لەو ژیاننامانەی خوێندمتەوەو سەرنجی ڕاکێشام بۆرتراجیدیاو

ڕاستگۆیی و سادەیی و ژیانی تاک و سۆزی نووسەرەکەی کۆتم. ڕاستگۆیی لە ژیاننامەکەی د. سالار باسیرە بوو، کە مێژووی وردو درشتی چەنیەتی ژیان وگوزەرانی خەڵی و ماڵباتی و باپیرانی، مێژوو و جوگرافیای ڕووداوەکانی باسکردووە، هەر ئەوەش بووە هۆی ئەوەی ئەم چەند دێڕەی بە بنووسم.
نووسەر دەستی خوێنەر دەگرێت، قەناغ بە قەناغ، کەسان بەکەسان، گوند بەگوند، شارو شار، وڵات بەوڵات بە نەو ڕووداوەکانی ژیانیدا دەیگێڕێت، ژیاننامەکە فیلمەکە پیشانی خوێنەری دەدات.
نووسەر لە هەر قەناغێکی ژیانیدا مێژووی کەمەلایەتی، کولتووری، سیاسی ، ئابووری ئەو سەردەمە دەگێڕێتەوە، تیشک دەخاتە سەر تاریکایی و ڕەشنی دەکاتەوە بە بەگژ و دیکەمنت و وێنەو مەیدانی.
پە پەی بیرەوەری نووسەر دەمان گێڕێنتەوە بەسەرهاتای شەستەکانی سەتەی ڕابردوو، وەک خەی گەڕەکە هەژار نشینەکان، کەسانە قوماویەکانی شاری سلێمانی، لە نەو بازاردا چەن ژیانی گوزەراندووە، چەن خوێندویەتی، وێنەکانی، بارودۆخی سیاسی و شەو شەڕ حوکمی خوێناوی زەعیم سەدیق بەریەک کوتنەکانی نەو شار دەگێڕیتەوە.
لایەنکی گرنگی بیرەوەریەکان ئاماژە کردنە بە بەیەکەوە ژیانی نەتەوەو ئایینە جیاوازەکانی شار مێژووەکەی دەگێڕنتەوە بە سەردەمی ئیبراهیم پاشای بابان کە چەند خەزانی جولەکەو مەسیحی و موسڵمان لەم شارەدا ژیاون. لەو سەردەمدا ژیان سادەو ساکار بووە، مرۆڤکان ئاشتیخوازو لێبووردەبوون، هاوکارو هاوخەم بوون لەکاتی شین و شایی. (منیش دەپرسم چەند لە نەوەکانی جولەکەو مەسیحی و ماڵباتە ڕەسەنەکانی شار لە ئێستادا ماون لەم شارەدا).
خوێنەر بەر کەرستە و پەداویستیە کۆنەکانی ژیانی ڕۆژانە دەکەوێت، بەر مێژووەک دەکەوێت کە سیمای شارستانی وپێشکەوتنی کەمگەن، سەرەتای سەتەی بیستەم بە هەی حاکمی ئینگلیز مەجەرسۆن چاپخانە، سینەما، وێنەگرتن، سیارە دەهێنەت بە شار، چەندین ڕۆژنامەو گۆڤار دەردەچن هەموو ئەوانەش سەرچاوەی هۆشیاری و پێشکەوتنی مرۆڤن.
نووسەر خاوەنی کوردستانی مەزنە دابڕشکراو بە چوار پارچە ، لەسایەی دەسەڵاتی داگیرکەر بە ناسنامەیە، هەر ئەوەش وا دەکات بەر شاڵاوی ڕاگواستن وئاوارەیی ودەرکردن بێت لەسەر ماڵ و حاڵی خەی، کە نەتوانێت خوێندن تەواو بکات بە دابینکردنی بژێوی سەختی ژیان ناچار بووە کەسابێت بکات، زەر ڕاستگۆیانەو بوێرانە باسی هەژاری ومەرگەساتی ژیانی خەی و خەزانەکەیان دەکات، ئەوەش بەگەی ڕەوشت بەرزی وڕاستگۆیی دکتەرن.

لە تەمەنکدا ووە لە هەندەران دەکات تازە پەیدەگات، هیوای بژیانە بە ئەم هیوایە تەدەکەشەت، لە تاراوگە بەر شارستانییەتەک و کەمەگەیەکی نوێ و نامۆ دەکەوێت، زمان نازانێت و نەشارەزا بە کەس و بە ئینمایکار تاق وتەنیا، لەگەل ئاوەشدا کە نادات بە هیواو ئامانجەکانی تەدەکەشەت، تەکەل بە کەمەگە دەبەت، هاوڕێ و دەست دەدەزێتەوە، زمان فێردەبەت، کاردەکات، دەخوێنێت، زەواج دەکات. لەسەرتادا ژیانی سەختە بە باشتر کردنی ژیان کرێکاری دەکات، زەحمەتی زۆر دەکێشیت، دواجار قەناغە سەختەکان تەدەپەڕێنێت. هەمیشە لەملانە دایە لەگەل ژیان بە گەیشتن بە قەناغێکی گەش ونوێتر، تارمایی تراژیدیاش هەردەم بەدوایەوە بووە، دایک کەچی دوایی دەکات، براکان کەچی دوایی دەکەن. ژیانی نوێ پێک دەهێنێت. بە لێکەلینەوەی سیاسی دەچێتە وڵاتانی ئەمریکای لاتین نیکاراگوا، تێکڕا بە شەڕشگێڕان دەبەت. لە ئەڵمانیا چالاکوانی سیاسی دەبەت لە زەرەک لە کەرو کەبونەوەچاڵاکییە سیاسییەکان دژ بە هەرش و سیاسەتی داگیرکەران بە سەر کوردستان بەشدار دەبەت، دوای ئەم هەموو هەورازو نشێوە بەوانامەی پرۆفیسەر بەدەست دەهێنێت و دەبەتە خاوەن ناسنامەی ئەڵمانی.

بە هەوای خزمەتکردن بە نیشتمان هەرەمی کوردستان، دەگەڕێتەوە بە سڵەمانی شوێنی لەدایک بوونی و یادەوەری سەردەمی منداڵیتی کە لە قوناغی سەرەتایی شار. لە حەیف تەواوی شار بە شەقام و گەڕەک و گەڕاون، بینای بەرزی هەور بە بیناکراون، تەواوی کەمەگەش گەڕاوە، سیمای غەریب و کەس ناناسێتەوە. بەر هەموو ئەم شتانە دەکەوێت: ژینگەیەکی تەواو حیزبی، زانکۆ سەنتەری زانستی چەق بەستووی ژێر هەیمەنەی حیزب، سیستەمی ئیداری نارەک، گەندەڵی لە تەواوی شادەمارەکانی یەکە ئیداری و بوارەکانی ژیان و بازاڕ، نا عەدالەتی، مەدیلی ئاپارت نووسین وملشکاندنی ئۆیترو بە گەیشتن بە پلەی بەرزتر سەرکەوتن بەسەر پشتی ئۆیتر، بەرتیل ودیاری مەدیلەک بە حوکمانی و کار ئاسانی. دوای ماوەیەک دکتۆر ناتوانێت لەم فەزایەدا ژیان بکات بۆیە بەناچاری دەگەڕێتەوە بە تاراوگە.

نووسەر لەگەڵەک وەستگەی ژیاندا تووشی مەترسی ژیان ومەرگ بەتەوە، وەستگەی زۆر هەن باسیان لەوەدەکات، بە نموونە کارکردن لە کەیسی ئەنفالکان مەیدانی بەدیدارو سەردان لەکەلینەویان لەسەر دەکات، کتێبی لەسەر دەنووسێت، بۆیە من بیرەوەرییەکانی دکتۆر باسیرە بە سەرچاوەیەکی بە نرخ وباشترو استگەی دەبینم، دکرێت ناوەندەکانی لەکەلینەوە، توێژەران ، مێژوونووسان، ئەدەب دەستان، بە بایخەوە سوودی لەوەربگرن. هیوادارم هەر تاکەکی کورد ئەم بیرەوەرییانە بخوێنێتەوە دنیام تا ئەبەد چۆڕ وگاریگەری لەبیر ناچێتەوە، من

نامەو زەر درێژدادەی بکەم تەواوی کتێبەکە شان وکەو بکەم، ئەوەی من باسمکرد، چەند نموونەیەکی گرنگ و پە بایەخی نەو ئەو کتێبە بوو، باقی کتێبەکە بە خوێنەر جە دەهلم بیخوێنێتەوە خەی بچێتە نەو دەقی کتێبە کەو ئاوێتەی هوداوەکان بێت، دەنیام خەی لەزەرەک لە وەستگەکانی ئەم بیرەوەرییەدا دەبینێتەوە.

سەرچاوە

١ – چەشنە چەشنە ئەدەبییەکان. د. حەمە مەنتک. کتێبخانەی مەم و زین/ هەولێر ٢٠١٩

٢ – ویکیپیدیا- وینستەن چەرچل

کوردستان سەنگەری شەشە.. وەرگێرانی بە کوردی: کاوە عومەر

دیمانەی خەلیل کەیوان لە بەرنامەی پرسیار لەگەڵ حەمید تەقوایی

بە پشتبەستن بە چاوپکەوتنک لەگەڵ کەناڵ جەدید کەکراوەتەوە خەلیل کەیوان: بەچی ناڕازایەتییەکانی کوردستان زووتر لە ناوچەکانی دیکەی ئێران گەیشتە قەناغی ئاپڕین؟ ئەیم دوای بانگەشەی بە کوردستان بە دوای چ ئامانجکەوێ؟ پەویستە چی بکرێت بە پشتیوانی لە ناڕازایەتییەکانی کوردستان؟ ئایا بەشداری حزبە چەکدارەکان لە کوردستان سیاسەتکی دروست بووە؟ لە چ هەلومەرجکدا فەرمانی چەک و ئاپڕینی چەکداری دەدرێت؟ ئەم پرسیارانە لەگەڵ حەمید تەقوایی تاوتوە دەکەین.

حەمید تەقوایی کوردستان لە بەشکانی دیکەی ئێران یەکگرتووترە لە دژی نیزام. ئەم بەشەی وەات بە کردەوە لە قەناغی ئاپڕینی شارکاندایە. بەچی شەش لە کوردستاندا گەیشتووتە ئەم ئاستە پگەیشتنە و بەچی ئەیم بە بەراورد لەگەڵ بەشکانی دیکەی ئێران پەنای بە توندوتیژی زیاتر بردووە لە کوردستان؟

حەمید تەقوایی: پەموایە ئەمە چەند هەکارێکی هەیە. هەکاری یەکەم ئەوەیە کە شەش و خەبات لە کوردستان لە دوو مانگی ئابردووەدا

بەرفراوانتر و هەرشبەرانەتر بوو لە چاو شارەکانی دیکەی ئێران. مانگرتنی سەرتاسەری کە لە لایەن حیزبەکانەوە بانگەوازی بۆ دەکرێن، لەوانەش حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، چەندین جار لە کوردستان ئەنجام دراون و ئێم مانگرتنانە تا ئێستاش بەردەوامن. لە لایەکی دیکەوە لە هەوڵەسەکانی یادکردنەوەی گیانبەختکردووەکان، وەک هەوڵەسەی چلەی مەهسا لە سەقز و ئازیزانی دیکە، کە بوونەوەری هەزاران و چەند دەیان هەزار کەسی لە کوردستان هێکدەخرێن. هەروەها شەپۆلی شەقامەکان لە شارە جەراوجێرەکان، دەستبەسەرداگرتنی ناوەندە حکومییەکان و هتد، لە دوو مانگی ڕابردوودا لە دوای شەهیدبوونی بە بەردەوامی لە کوردستان بەردەوام بووە. بەپێ خاڵی یەکەم ئەوەیە کە کوردستان لە مەیدانی خەبات دژی کۆماری ئیسلامی زۆر زیندووتر و پێشتر بووە. هەکاری مێژوویی هەیە بۆ ئەوەی ئەمە وابێت. خەبات لە کوردستان مێژوویەکی دوور و درێژی هەیە. لە شەشی ١٣٥٧دا لە کوردستاندا شاهیدی ئەو جۆرە خەباتانە بووین. پێش ئەوە لە ناوچە جیاجیاکانی کوردستان چەکیان هەڵگرت و دژی هێزەکانی سەرکوت وەستانەوە. هەروەها پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت کە کوردستان کۆمەڵگایەکی حزبییە، لایەنە ئۆپۆزسیۆنەکانی کوردستان، لایەنە چەپ و کۆمۆنیستەکان، لایەنەکانی دژ بە حکومەت، چالاکن و بنکەیەکی جەماوەریان هەیە. هه ڕوه ها چه ککردن و هه ڵگرتنی چه ک به شێکه له نه ریت و کولتووری خەباتکارانەی خه ڵکی کوردستان. هەموو ئەمانە ئەو فاکتەرانەن کە وایکردووە لە کوردستان دەخێکی وامان هەبێت.

خاڵی دواتر ئەوەیە کە حکومەت بە هەرشکردنە سەر کوردستان هەوڵدەدات ئەو پرسە بکاتە شەپۆلی ناوچەیی پارێزگا سنوورییەکان. وەک دەبینین چەندین جار بە فەرماندەی بەفەرماندەوان و مووشەک هەرشی کردووەتە سەر ناوەندەکانی لایەنە ئۆپۆزسیۆنەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق بەو هیوایەی ناچاریان بکات وەڵامی چەکداری وەربگرنەوە. ئێمە هەوڵ دەدات پرسی جوداخوازی، پرسی شەپۆلی فارس و کورد، شەپۆلی نەتەوەیی و هتد ئاگرەکەی خەشبکات و شەش بکاتە جۆرێک لە ململانێی بەشە جیاوازەکانی کۆمەڵگا، بە جۆرێک لە شەپۆلی ناوخۆ.

و لە کۆتاییدا دوا خاڵ ئەوەیە کە دەسەڵات دەیەوێت عەقڵی گشتی بە لەڕادەبەدەر و میتۆدەکەی تاوانی ترسناک. وەک تەقەکردن لە فەرماندەیەکی نەفرەهەڵگری ئەکرانی لە مانگی یەکی ساڵی ١٣٩٨. لە شەشی ئێستادا سووتاندنی زیندانی ئەوین نموونەیەک بوو و هەرش بە سەر شا چراغ نموونەیەکی دیکە بوو. ئەمە شاهیدی کوشتارین لە کوردستان. ئێمە دەیەوێت لەگەڵ ئەنجامدانی تاوانە زەبەلاحەکانی بەناو هووخساری کەشکە بگۆڕێت و جگە لە ناڕازایەتییە

جەماوەریەکانی سەر شەقامەکان، سەرنجی خەڵک بۆ پرسەکانی دیکە ڕابکێشێت. و بەم شێوەیە دەستەواژەیەکی تر و گوتارێکی تر و زمینەیەکی تر بۆ بانگەشەکانی خۆی بدۆزێتەوە. ئەمانە هەموو هەکارێکن کە بوونەتە هۆی هەرشی دەندانەی حکومەت بۆ سەر کوردستان.
خەلیل کێوان: ژیم بۆ ئامانجی جیاکردنەوەی کوردستان لە پارچەکانی دیکەی ئێران، پڕوپاگەندەی بۆرفراوانی دەستپێکرد. هەوەکی زۆری بۆ گێیاندنی حزبە چەکدارە کوردیەکان بۆ ووبەووبوونەوەی سەربازی خەرج کرد، بەڵام سەرکەوتوو نەبوو. ئامانجی ژیم بەم سیاسەتە چیبە؟
حەمید تەقوایی: بەڵای من حکومەت دێموکرات لە شێوەی چەکداری بەسەر خەڵکی کوردستاندا بسەپێنێت. لە زاهیدانیش هەمان شتی کرد. بەڵام حیزبە چالاکەکان لە کوردستان زۆر زیرەکانە مامەڵەیان کرد و نەکەوتنە ئێو تەڵەیەوە. بەڵکو خەڵکیان ئاگادار کردەوە و وریایان کردنەوە کە ووبەووبوونەوەی سەربازی پلانی حکومەتە لەم قۆناغەدا. لە زاهیدانیش، ژیم هەمان شتی کرد و شکستی هێنا. ئامانجێکی دیکەی ژیم "تەمەتبارکردنی" لایەنە چەکدارەکان بۆ جوداخوازی و دروستکردنی دووبەرەکی لە نێزەکانی شەشدا بوو. ئەم فەڵش کاریگەری نەبوو. وەڵامی خەڵک ئێوە بوو کە "کوردستان چاو و ووناکی ئێرانە"، "کوردستان، زاهیدان، پێوەندیتان پیرۆز بێت" یان دروشمی ئەم دواییە "بەلووچ، کورد، ئازەری، ئازادی و یەکسانی" بوو. بەم شێوەیە ئەم پیلانگێڕییە بۆ تەواوی پووچەڵکرایەوە. لە زاهیدان ژیم پێی وابوو دوای ئێو هەینییە خوێناویە خەڵک دادخۆن، لە کاتێکدا بۆ پێچەوانەوە ناڕەزایەتی جەماوەری بەردەوام بۆژانی هەینی دووپات دەکرایەوە. لە کوردستانیش بۆ هەمان شێوە. هەرشی دەندانەی ژیم نەک تەنیا خەڵکی کوردستانی بەدەنگ کردووە و پاشەکشەی پێنەکردون ، بەڵکو بۆ پێچەوانەوە ناڕەزایەتییە جەماوەریەکانی شارەکانی کوردستان بەربڵاوتر و ڕادیکاڵتر بووە.
خەلیل کێوان: لەم دواییانەدا کەمەڵێک لە مەلای سوننە، یان مامۆستایان بۆ زمانی کوردی، باسیان لە پێویستی ڕیفراندەم بۆ دیاریکردنی ژیەم کردووە. مەولوی عەبدولحەمید ئیمامی جومعە زاهیدان پێشتر داوای ڕیفراندەمی بەرزکردبووەوە. بیرۆکەی ئێوە چییە لەم بارەیەوە؟
حەمید تەقوایی: پێشتر چەندین جار ڕیفراندەم لە لایەن لایەنە ڕاستەکانی ئێپۆزسیۆنەوە پێشنیار کرابوو. بەڵام هەم ئێوکات و هەم ئەمڕۆش ئەم بابەتە بەتەواوەتی پێوەندی بە خەبات و ناڕەزایەتیی خەڵکەوە نییە و بەتایبەتی ئەمڕۆش بۆ شەشەی کە لە شەقامەکاندا دەگوزەرێت، چ لە کوردستان و چ لە شارەکانی دیکەی ئێران. تا ئێو

شۆڕشی پێوەندی بە پرسی دەسەڵاتدارێتیەوە هەیە، بەڵێ پێشیاری ڕیفراندەم دەکرێت بە دیاریکردنی سیستەمکە دوای ڕووخانی حکومەتێک، یان لە هەر حاڵەتێکدا گۆڕانکاریەکی بنەڕەتیی سیستەم و حکومەتێک. تەنها لەم حاڵەتەدا هەڵکی چارەنووسساز و بەچوونی خەڵک بە ئەو بەدیلە خوازراوە ڕادەگەیشت کە لە پرسی شەرکردن بە ڕووخاندنیدا کاریگەری و شکڵێکی کەمایەتی بەدەستهێناوە.
کەواتە ئەمە لە هەر گۆشەیەکەوە سەیری بکەن، لە کاتێکدا هێشتا شەڕکی ژیانی هەیە، شەڕک بە مانەوە چ لەلایەن خەڵک و چ لەلایەن حکومەتەوە، قسەکردن لەسەر ڕیفراندەم تەنها دەتوانێت سەرنج بە بابەتێکی خەیاڵی و مەحاڵ بڕاکێشێت.و واقیعیەتی پرسەی ڕووخاندنی حکومەت خاو بکاتەوە.
ئەمەش ئەو هەزانەی وەک مەلا و مامۆستا و پیاوانی ئایینی سوننەکان پەڕە بە ڕیفراندەم دەدەن. ئەمەش جێگەی نییە. ئەم شەڕشە ناڕەزایەتی یان دژایەتی خوێندنەوە یان ئەم جۆرە مانەوەی هەزە ئایینییەکان لە هیچ ئاستێکدا قبوڵ ناکات. دژە ئایین بوون لە ناوەڕۆکی ئەم شەڕشەدایە، جا سوننە بێت یان شیعە یان هەر چینێکی تری ئایینی. ئەم شەڕشە دژایەتی دەستی ئایین لە حکومەت، لە ژیانی کەمایەتی خەڵک، لە ژیانی تایبەتی خەڵک، لە پڕوپاگەندە، لە یاسا و لە هەموو شوێنێک ببڕێت، و کەمکردنەوەی لە ئاین پاک بکرێتەوە. وە ئەمەش لایەنێکی ترە کە پلانی ڕیفراندەم لەلایەن مەلا سوننەکانەوە ناکاریگەر و بێهودە دەکات.
خەلیل کێوان: خۆشبەختانە بزووتنەوەیەکی بەرفراوان لە سەرتاسەری ئێراندا بە پشتیوانی لە خەباتکانی گەلی کوردستان پێکهاتووە. هەرەسهێنەرەکانی ئەپەرزسیۆن چالاک کراون. حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران، سازمانی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران و ناوەندی هاوکاریی حیزبەکانی کوردستانی ئێران و لاوانی گەرمیانەکانی تاران داوای مانگرتنی گشتی و ناڕەزایەتی سەرتاسەریان کردوە بە بۆنەی پێنجشەممە، سەهۆڵی ئازەر، لەپشتیوانی خەڵکی کوردستان. لەگەڵ فراوانتر بوون و یەکگرتوویی ڕیزی ناڕەزایەتیەکان، حکومەت تووندوتیژی زیاتر دەبێت. کوژرانی سەدان کەس، دەستگیرکردنی بەربڵاو، کارەساتی زاهیدان، هەرشکردنە سەر زیندانەکانی ئەوین و شاهچراغ، ئێستاش لەشکرکێشی بە سەر کوردستان. ئایا مانگرتن و ناڕەزایەتی بەتەنها دەتوانێت ئەم خولە تووندوتیژیە بوەستێنێت؟
حەمید تەقوایی: خاڵی یەکەم ئەوەیە کە حکومەت هەموو ئەو تووندوتیژیەی کە باست کرد ئەنجامی داوە و تاوانی خراپتر و قێزەونتریش ئەنجام دەدات. هیچ گومانێکت لەم بابەتە نەبێت. بەڵام مەسەلەکە ئەوەیە، ئایا ئەم دەندەیە کاریگەری هەبووە؟ تەنانەت

خەباتی خەڵکی خاو کردووەتەوە؟ بەڵوونی وەڵامەکە نەخێرە. نەک هەر شایەتحاڵی ترساندن و دانیشتنی خەڵک نین، بەڵکو تەواو پێچەوانەی ئەوە دەبینین کە خەباتی خەڵک هەر هێزە قووڵتر و فراوانتر و بەهێزتر بووە و چین و توێژی زیاتری کۆمەڵگاش پەیوەندییان بە شۆڕشەوە کردووە. بەڵێ لە ڕوانگەی سیاسی و ستراتیجییەوە، هەموو ئەم تاکتیکانەی حکومەت کە باست کرد هەموویان بۆ جیاوازی شکستیان هێناوە. هێزانێ تاقە لە خەڵک دەکرێت، بەڵام لە مەراسیمی پرسە، لە حەوتەکان، لە چلەکاندا، دەبینین کە جەماوەرێکی گەورەتر دێنە سەر شەقامەکان بۆ یاد و یادکردنەوەی گیاندووەکان و ئەم پرسەیەش بەردەوام بۆ بەرژەوەندی شۆڕش و بۆ زیانی حکومەت بووە. وەک خەڵک دەڵێن "هەر کەسێک بکوژرێت هەزار کەسی لە دوای خۆی بۆجێدەهێڵێت".
بەڵێ خاڵی یەکەم ئەوەیە کە ئێمە وەک هەموو دەندەیەکی کە بۆکاری هێناوە، نەڵێ کوردستان و نە لە شارەکانی دیکەی ئێران سەرکەوتوو نەبووە.
خاڵی دوای پرسیارکردن ئایا مانگرتنەکان دەتوانن کاریگەر بن؟ دەبە وا بێت. دەبینیت جیاوازی بنچینەیی نێوان مانگرتن و خۆپیشاندان و گردبوونەوەی سەر شەقامەکان ئەوەیە کە ئابووری دەوەستێنێت و حکومەت لە ڕووی ئابووریەوە ئیفلیج دەکات. بەس تەنها خەیاڵ بکەین کە کرێکارانی کەرتی خزمەتگوزاری، میترۆ، هێڵی ئاسن، پاس، کرێکارانی شارەوانی بۆ ماوەی دوو هەفتە مانگرتن بگرن. دیارە کۆمەڵگا ئیفلیج بووە و حکومەت دەکەوێتە سەر ئەژنۆ. بەڵای من دەسپاتی مانگرتن لەرادایە، هەر بەیەش هەر لە یەکەم هێژەوە، هەر لەو هێژەوە کە ئەم شۆڕشە دەستی پێکرد، جەختمان لەسەر گرنگی مانگرتن کردەوە و خۆشبەختانە ئەمڕۆ شاهیدی دروستبوونی مانگرتن لە کەرتە جیاجیاکانداین، لە کوردستان و لە شارەکانی تریشدا.
هەروەها بانگەوازی مانگرتن بۆ سێیەم هێژی ئازەریش بۆتەواوی هەمان ئامانجی ئیفلیجکردنی حکومەت پەیڕەو دەکات. دەبێت بتوانین بەرەی نوێ لە دژی حکومەت بکەینەوە. خۆپیشاندان و گردبوونەوەی شارەکان بەربڵاوتر بێت، بەرفراوانتر بێت، بگاتە ئاستی سەدان هەزار و ملیۆنان، گومانی تێدا نییە، بەڵام هاوشان لەگەڵیدا مانگرتنی گشتی لە کەرتە کرێکارییەکان، کرێکاران ، فەرمانبەر، بازرگان، مامۆستا، قوتابی، قوتابی لە هەموو شوێنێک و ئاگرتنی چەرخی ئابووری. بەڵای من ئەم دوو شێوازی شۆڕشە پێکەوە و بە تەبایی دەتوانێ زەربەی کۆتایی لە حکومەت بدات و ئەم تاوانکارانە بوخێنێت.
خەلیل کێوان: هێڵی چەک لەم کارەدا چییە؟ کەی فەرمانی ئاپۆینی چەکداری دەدرێت؟
حەمید تەقوایی: گومانی تێدا نییە کە دواجار کۆمەڵگا دەبێت چەک

هەبگرێت. ئەم جۆرە یەکانگیرانە بۆ خۆپیشاندان و مانگرتن ناوخۆن. لە کۆتاییدا ئاپۆیینی شارمان دەبێت، هەرشمان دەبێت بۆ سەر ناوەندە حکومییەکان، هەرشیشمان دەبێت بۆ سەر ئادیۆ و تەلەفزیۆن و هتد. ئەمە بەم ئاراستەیە دەبین، بەڵام پێویستە شتێک لەبەرچاو بگیرێت: چەکدارکردنی شەشێک جیاوازە لە شەی پارتیزانی، شەی چریکی و شەی ناوخۆ. پێچەککردنی شەش کاتێک مانای هەیە، کاتێک کاریگەرە، کاتێک کار دەکات، ئەوکاتە کاریگەری دەبێت کە پشت بە بەشێکی مەزنی کەمەگا دەبەستێت کە لە ئێستادا بە فەرمەکانی تر خەبات دەکەن. واتە ئەگەر بۆ خۆیانتدا بێت خۆپیشاندانی سەدان هەزار یان ملیۆنان کەس لە شەقامەکاندا هەیە، ئەوا ئاپۆیین و هەرشێکی چەکداری مانای هەیە، چونکە دەسەڵاتی قەرەباغی پشتیوانی لەدەکرێت. ئەگەر وا نەبێت، ئەگەر وا گریمانە بکەیت کە بەشێک لە کەمەگا لە ئاستی خۆپیشاندانی چەند سەد کەسێک یان زۆرترینی چەند هەزار کەسێک چەک هەبگرن، ئەوانی دیکە کە ناتوانن بەشداری ئەو بزووتنەوەی چەکداریە بکەن، چالاک نابن ، دەکەونە پەراوێزەوە، دەبنە چاودێر ، هەرچەندە لەنگری لەهەرشی چەکدارانەش دەکەن، بەڵام بەشداری خودی بزووتنەوەکە ناکەن. لە ئەنجامدا ئەوەی دەتوانە ئاپۆیینی چەکداری و گورزی کۆتایی بێت، دەگەڕێت بۆ جۆرێک لە شەی چریکی ، پارتیزانی سەرشەقام کە دواجار حکوومەت دەتوانێت شکستی پێبهێنێت. ئەمە تەنها کاتێک دەتوانین ئاپۆینێکی چەکداری سەرکەوتوومان هەبێت کە کەمەگا چەک هەبگرێت لەسەر بنەمای شەپۆلێکی ناڕازایەتی جەماوەری، لە شێوەی مانگرتنی سەرتاسەری و خۆپیشاندانی بەربڵاوی شارەکاندا. هەر لەبەر ئەم هۆکارانە، پەموایە ئەمە چ لە کوردستان بێت یان لە شارەکانی تر، هەشتا کاتی ئاپۆینێکی چەکداری نەهاتوو، بەڵام دەبێت لە ئاسەی کەمەگادا هەبێت، لە دیدگای کەمەگادا هەبێت و پێویستە بێت کەخەکیش بزانن کە، لە کۆتاییدا، ئەبێت بە ئاپۆینێکی چەکداری کاری حکومەتی کۆتای پێ بهێنیت.

خەلیل کێوان: بۆچی ئەو هێزە شەش چییە؟ تەوانینی دەخەکە چۆن دەبینیت؟

حەمید تەقوایی: پەموایە هەندێک هۆکار کە لە چەند هەفتەی ئابردوودا تێبینیمان کردووە گرنگ و بەرچاون لە هێزنگاندنی دەخی ئێستادا. یەکێکیان ئاپۆیینی شارەکانە کە نمونەیەکی دیار بوو لە شارەکانی کوردستان و لە شارەکانی تریش شاهیدی ئەوە بووین. ئاپۆیین واتە بەربەست خستنە سەر شەقامەکان، هەرشکردنە سەر ناوەندە حکومییەکان، کۆنترۆلکردنی هەندێک گۆڕەک، هەرشکردنە سەر دەرکەوتە حکومییەکان وەک وەنە، لافیتە، تابلۆ و ئاڵای حکومەت لە

شەقامەکان، گەینی ناوی شەقامەکان و دواجار کەبوونەوەی چەند هەزار کەس کە لە بنەڕەتدا بە یادی گیانبەختکردووەکان شان لە پرسەکانیان یان حەوتەمیان یان چلەکانیان ئەنجام دەدرا و لەم کەبوونەوانەدا لەگەڵ هەڵەکانی سەرکوتکەردا پێکدادان دەکرا. ئەمانە هەموو نموونەی نوێن کە پەموایە ئەوە نیشان دەدەن کە کەمێگە لە لایەکەوە دەچێتە قۆناغی ئاپۆینی شارەکانەوە، لە لایەکی دیکەشەوە کەمێگە بە شێوەیەکی بەرفراوانتر دێتە سەر شەقامەکان. هاوکات لەگەڵ ئەم هەڵکارانە مانگرتنەکانیش تەشەنە دەکەن. جگە لە مانگرتنی خوێندکاران و مانگرتنی کاسبکاران و بازرگانان، ئێستا شاهیدی دروستبوونی مانگرتن لە زەرەک لە ناوەندەکانی کرێکارین. لە ئێستادا ئەم مانگرتنانە پچڕپچڕن، واتە لە بەشێکدا بە چەند هێڵێک بەردەوامن و کۆتاییان دێت و بەشێکی دیکەش دێتە سەر. بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا ئەمانە سەرەتای مانگرتنی سەرتاسەری و مانگرتنی گشتین. هیوادارم هێڵی سەهەمی ئازەر هێڵێکی دیار بێت لە پێکهێنانی مانگرتنی گشتی و بەردەوامیش بێت.

بەڵای من تێکدانی ئەمانە شێوەی دەخاتە قۆناغێکی نوێی بەهێزەوە و حکومەت لاوازتر و دواکەوتووتر دەکات. ئەم قۆناغە دەکرێ بە قۆناغی مانگرتنی سەرتاسەری و ئاپۆینی شارەکان ناوی ببرێت. وەک وتم ئاپۆینی چێکداری کاتێک سەرکەوتو دەبێت کە پشت بە جەماوەری جەماوەری سەر شەقام و مانگرتنی سەرتاسەری ببەستێت. بەڵێ مەرجی پێشوەختە بە ئەوەی شێوەش بتوانێت دواجار زەربەی کۆتایی بدات و حکومەت بەوخۆنێت ئەوەیە کە زنجیرەیەک مانگرتنی سەرتاسەری و کەبوونەوەی جەماوەریمان هەبێت لەسەر ئاستی سەدان هەزار و ملیۆنان کەس لە شارەکاندا.

پەموایە ئەمە بەم ئاراستەیە دەڕۆین و بە هەر سێ پێشهاتەکان ڕێکخستن و کەبوونەوە لە گەڕەک و لە کارگە و زانکۆ و ناوەندەکانی کاردا زەر گرنگە، ئەم جارە ڕێکخستنە خەریکە بەرفراوانتر دەبێت. نێک هەر ئەوە، ئەو شورایانەی کە هەمانە، وەک شورای ڕێکخستنی ناڕازایەتی کرێکارانی گرێبەستی نووت، شورای هاوئاهەنگی ڕێکخراوە پیشەییەکانی ڕۆشنبیران، شورا جەراوجەرەکان و لێژنە جەراوجەرەکانی چالاکانی کرێکاری، ئەمانەش خەریکە چەند هێندە دەبن، دێنە مەیدان و چالاک دەبن. بەڵای من کەی ئەمانە شێوەی ئەمەی گەیاندێتە قۆناغێکی نوێ و تەواو ئومێدبەخش.

۲ی ئازەری ۱۴۰۱، ۲۳ی نۆڤەمبەری ۲۰۲۲

پەیامێک بۆ وەزیرو وەزارەتی دادسەبارەت بە دادگایی کردنی مەردمنداڵ!.. عوسمان حاجی مارف

لەچەند ڕۆژی ڕابردودا، دادگای کەرکوک بڕیاری سزای چوار ساڵ زیندانی بەسەر دوو مەردمنداڵی دانیشتوی کەلاردا سەپاند، لەسەر بنەمای یاسای ساڵی ١٩٦٩ی حکومەتی عێراق بەپێی مادەی ٣٤٢/٢/ یاسای سزادانی عێراقی تایبەت بە سوتاندی موک و ماڵی گشتی. لەهەمانکاتدا ناڕازایەتیەکی بەرچاو لەبەرامبەر ئەو بڕیارەدا نیشاندرا. ئەم سزادانە بەپاساوی بەشداری ئەو دوو مەردمنداڵە لە ناڕازایەتیە جەماوەریەکانی دانیشتوانی کەلاردا و هەروەها بەوەی هەڵساون بە سوتاندنی شۆن و ئۆتۆمبیل و موڵکی گشتی.
ئەوەی حاشاهەڵنەگرە و پێویست بە هیچ لێکدانەوەیەک ناکات، ئەم سزایە ڕاستەوخۆ ماناو ئامانجێکی سیاسی هەیە، کە دەسەڵاتی زۆنی سەوز لەڕێگەی دادگاوە دەیەوێت تۆڵە لە جەماوەری ناڕازی شاری کەلار بکاتەوە بەشێوازی سزادانی دوو مەرمنداڵ پاشکۆو پێشیمانی بەسەر جەماوەری ناڕازی شاری کەلاردا بسەپێنێت.
ئەگەر وەڵنای کرداری ئەو دوو مەردمنداڵە لە چوارچێوەیەکدا بکەین، بەو شێوازەی بەشداربونیان بووە لەدۆخێکی تەواو ناڕازایەتی جەماوەری دانیشتوانی شاری کەلاردا بەرامبەر بە دەسەڵاتکی میلیشیایەدا، بەرامبەر دەسەڵاتی ئەو حزبانەی٣٠ساڵە خاوەنی مەژویەکی وەرانکاری و تاڵانچێتین لە کوردستاندا، ئیتر ناکرێت هیچ تاوانێک لە ئارادا بێت، بەیەگەر هەر شتێک بەناوی "تاوان"ەوە دەخرێتە پاڵیان، ئەوە "تاوان"ی تەواوی ئەو کەسانەیە کە بەشداریان لە خۆپیشاندانەکانی کەلاردا کردووەو کارێکی بەکەمەڵی جەماوەریە بە نیشاندانی ناڕازایەتی و داواکاری خواستەکانیان. هەربۆیە دەبینین بگرتن و سزادانیان، ناڕازایەتی بە شێوازی خۆپیشاندان و پەیامی ناڕازایەتی لە میدیاکان و سوشیال میدیادا بەدوای خۆیدا هێناوە.
ئەوەی شایانی باسە منیش لەگەڵیزی ئەو ناڕازایەتیەدام کە پەرچەکردار دەنوێنێت لەبەرامبەر ئەو دەسەڵات و دادگایەو بڕیاری سزاکەیاندا، بۆیە داوامان ئەوەیە دەستبەجێ ئەو دوو مەرد منداڵە ئازاد بکرێن و

هیچ تاوانێک نەدرێتە پاڵیان.
ئێستا ماوە باسم ئەم مەسەلەیە تاڕادەیەک باشدەبێت گەر تەنها لە دیدگای کردارەکی سیاسی دەسەڵاتی حزبی زانی سۆزانی بۆ بوانین، کە دیارنیەت بەهەر شێوازو جۆرێک بێیان گونجاو بێت، هەژمونی خێیان بەسەر دانیشتواندا بنوێنن و بەبزێیانێ سزاکێ جێبەجێبکەن و ژیانی دوو مەرمنداڵ بکەنە قوربانی نەخشەی سیاسی بێ وەستانەوە بەرامبەر بێ ناڕەزایەتیێ جەماوەریکاندا.
ئەوەی زیاتر مەبەستی منە دەماوێت کەمێ زیاتر لەسەر ئەم مەسەلەیە لەئاستێکی گشتیتردا قسەی لەسەر بکرێت. دەربارەی ماڵوێرانکاری بەتاوانبار ناسینی مەردمنداڵ و سزادانیان، واتە گەر دەماناوێت وەک بەرگریکاری مەڤایەتی و مافەکانی مرۆڤ بگشتی و منداڵان بە تایبەتی خەمان بناسنین، پێویستێ بێ وردتر دەربارەی مەسەلەی "تاوان و سزا و زیندان" لەسەر مەردمنداڵ لەبارەی یاسایی و کۆمەڵایەتی و مەڤدەستیەوە لێکدانەوە بکەین، هەربۆیە ئەم نوسینە دەکەمە پێیامێک بێ وەزیرو وەزارەتی داد، لەهەمانکاتدا هیوادارم ببێتە کەمپینێک بێ هەموو ئەو کەس و رێکخراوانەی بانگەشەی بەرگری لە منداڵان دەکەن چ لە ئاستی ناوخۆیی و چ لە ئاستی جیهانیدا بێت.
بەکارهێنانی ووشەی تاوان واتایەکی سەخت و گرانە گەر بەسەر هەر کەسێکدا بسەلمێنرێت و بێ تاوانبار ناوبنرێت، دواتر ئاپڕاچ دەکرێتە بەردەمی دادگاو بەرپرسەتی ئەو یاسایەی سزای دەدات. لەکاتێکدا پێوەندی زۆرینەی دەسەڵاتی سیاسی بێ کەمەڵگای جیهانەوە دان نانێن بێ مرۆڤایەتی و مافە جیهانگیریەکانی ئینسانەدا، یاساکان و دادگاکانی هەر دەسەڵاتێک بێ بەرژوەندیەکانی ئەو دەسەڵاتە دادنرێت و یاساکان پێیەوی دەکەن.
لە ئاراستەی بیرکردنەوەم لەسەر تاوان و سزا ئەو ئەنجامە ئەدەم بەدەستەوە کە نابێت بێ مەردمنداڵ بوترێت تاوانی کردووەو تاوانبارە و پاشان بڕیاری یاسای تاوانکان سزا بدرێت و زیندانی بکرێت.
گەر مەردمنداڵ بەهەر پێوانەیەکی کۆمەڵایەتی و یاسایی کارەکی ناشایستە و ناکەکی کردبێت، پێویستە ناو بنرێت "هەڵە"، نەک "تاوان" بەو مەردمنداڵەش ڕابگەیەنرێت کە هەڵەی کردووەو پێویستە لایەنی پێوەندیداریش ئەو هەڵەیەی بێ بسەلمێنێت ودواتر ئامۆژگاری و سەرپەرشتی بکرێت، هەر لەدرۆژی ئەم دیدگایەوە واتە نابێت سزادان هەبێت و شوێنکیش بێ ناوی زیندانی منداڵان بونی هەبێت، زیندانکردنی منداڵان دەبێت قەدەغە بکرێت.
ئەو "هەڵەیە" چەندە گەورەبێت سزادانی منداڵ بێ زیندانیکردن، شکۆو هەستی ئەو منداڵەو هاوڕێ منداڵەکانی و هەر منداڵێک ئەو هەوڵی

زیندانیی منداڵی پێبگات دەیبەزێنێت و دەیشکێنێت، سزادان و زیندانی نەك ناتوانێ وانە و ئەزموونکی ئەرێنی بێت بە منداڵان، بەڵکو ئەو ڕەفتارەیە کە دەیوێت منداڵ ملکەچ و داماوو گوڕایەڵی گوێڕکان و دەستەمات بێت. نابێت دادگایەک هەبێت بۆ دادگاییکردنی منداڵان، نابێت منداڵ ببرێتە بەردەم دادوەر بۆئەوەی سزابدرێت.
مامۆستای هەڵەی هەر منداڵێک چەندە گوێرەش بێت، کە بەپێوەری کۆمەڵایەتی و یاسایی دیاری دەکرێت، پێویستە لەلایەن لایەنە پەیوەندیدارەکانەوە بەگوێگای چاودێری و سەرپەرشتیکردنی ئەو مەردمنداڵە و پاراستنی و گەشەگیرنەکردنی بێت لە کۆمەڵگەو نە پچراندنی لە پەیوەندیکانی، نەك زیندانیکردن و دوورخستنەوەی، لەهەمانکاتدا نابێت ئەو "هەڵەیە" بە هیچ شێوەیەك لە پەروەندەی ئەو منداڵەدا تۆمار بکرێت.
گەر حاڵەتی ئەو "هەڵەیە" لە هەر مەردمنداڵەکدا لەژێر کاریگەری نەخۆشی دەروونیدا بێت، ئەو کاتە پێویستە لەگوێگای پزیشکی تایبەتەوە سەرپەرشتی بکرێت و چارەسەر بکرێت.
لەگەڵ ئەمانەشدا بەبۆچونی من هەر کەس و لایەنێک و هەر دەسەاتێکی سیاسی لەهەوڵی ئەوەدابن هەژمونی ئایدەلۆژی تایبەت بەخۆیان بەسەر منداڵاندا پیادە بکەن، دەبێت دادگایی بکرێن و سزا بدرێن.

کتێب\ پەڕاوەکانی من و نەرموکانی فیفا.. سەباح جەلال

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئەرێبکەن..

JalalSalih_PelawDownload

سنوورکان بۆ روی رۆژهەڵاتدا بکەنەوە و کونسوڵخانەکانی ئێران دابخرێن

ئەمە ئەم هاووڵاتیانەی هەرەمی کوردستان کە لە خوارەوە ناومان هاتووە, پشتیوانی لە راپەڕینی گەلی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان و گەلانی ئێران بۆ ئازادی و دادپەروەری و سەربەخۆیی و مافە تاکە کەسییەکان بۆ تایبەتیش مافی ژنان و نەتوە ژێردەستەکان دەکەین, بە تۆندی ئیدانەی کەمپەکوژی و سەرکوتی هاووڵاتیانی سڤیلی ناوازی دەکەین لە لایەن هێزە سەرکوتکەرەکانی کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە, داواکارین :

1- حکومەتی هەرەمی کوردستان و پارت و لایەنە سیاسییەکانی باشووری کوردستان بچنە پشت راپەڕینی گەلانی ئێران بۆ گشتی و رۆژهەڵاتی کوردستان بۆ تایبەتی و بە فەرمی پشتیوانی لێبکەن.

2- کونسوڵخانەکانی ئێران و دەزگای ئیتلاعات لە شارەکانی هەولێرو سلێمانی بۆ زووترین کات دەربکرێن و پێوەندییەکان لە گەڵ ئێران رابگرترێت.

3-سنوور بە روی بەشداربووانی راپەڕین بۆ تایبەتی و هاووڵاتیانی رۆژهەڵاتی کوردستان بۆ گشتی بکرێتەوە.

4-لە نێخشخانەکانی کوردستان چارسەری بریندارەکانی راپەڕین بکرێت و هاوکاری هەڵاتووان لە دەست سەرکوتی کۆماری ئیسلامی ئێران بکرێت.

5- هاوکاری خەڵکی راپەڕیوی رۆژهەڵات بکرێت لە رووی دارایی و پزیشکی و سیاسی و راگەیاندنەوە.

6- ئەو دەزگاو کەناڵ و رێکخراوانەی گومان لێکراون بۆ نەکەری بۆ کۆماری ئیسلامی ئێران لە باشوور دابخرێن.

7- ئەو لایەنانەی نزیکن لە کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە بە فەرمی دابڕانی خۆیان لێی رابگەیەنن .

ناوی سیانی پیشە ناونیشان

1- عەلی مەحمود محەمەد چالاکوانی مافی مرۆڤ هەولێر

2- هەمەتی ژیان نا بۆ ئیعدام لە کوردستان

3-هیوا سەید سلێم نووسەرو چالاکوان رۆواندز

4-فاتیح مستەفا حەمەدەمین پشمەرگەی دەرین و چالاکوان هەولێر

5-فەرید مەخموری شاعیر ئوسترالیا

6-مستە فا یاسین خانە نشین هەولێر
7-محمد شریف/ مامۆستا/کفری
8-شەرزاد سدیق سلیم /ئاگەیاندنکار هەولێر
9-شاخەوان قادر شەرش، نووسەر، دانیمارك
10-ماجد خالد کەریم (هاوڕێ یوسف حەساری) رێپشەرگەی دەرین/ کەرکوك
11-ئەحمەد سەعید ـ فەرمانبەر ـ هەولێر
12-کاروان ئەحمەد عبدالرحمن چالاکوانی مەدەنی سلەمانی
13-فریاد هیرانی/ نوسەر و چالاکوان/هەولێر
14-سامان محمدعلی ئەحمەد / توێژەری دەروونی
15-ئابڕ ڕەشید ـ پێشمەرگەی دەرین کەرکوك
16-فەرهاد عوسمان خانەنشین هەولێر
17-باهر توفیق. ماموستا هەولێر
18-عەباس نادر قادر- مامۆستا ، هەولێر
19-زەیتە اسماعیل – فەرمانبەر – هەولێر
20-محەمەد سولەمان غفور هەوێر
21-جەوهر شکور خانەنشین و چالاکی سیاسی گەرمیان
22-ئافتاو عزیز علی ئ/خانە نشین /ئەمانیا
23-فاخیر نانە کەلی چالاکی سیاسی هەولێر
24-کەمال حوسێن ـ خانەنشین پ.م دەرین ـ سلەمانی
25-عبدالرحمن رسول /نووسەر و ڕۆژنامەنووس /فەرەنسا
26-قاسم نەکانی پشمەرگەی دەرین کەرکوك
27-نسرت کوخا حمید/چالاکی سیاسی/هولندا
28-هەشەنگ کەریم – ڕۆژنامەنووس- هەولێر.
29-فەرهاد خالید مستەفا مامۆستا هەولێر
30-فازل عەباس …ڕۆژنامەنووس هەولێر
31-بەختیار کەمال جبرائیل / فەرمانبەر / هەولێر
32-هیوا ناسیح، ڕۆژنامەنوس وچالاکوان، سویسرا
33-عەوڵا پەلا پێشمەرگەی دەرین، کالیفەرنیا
34-ئیبراهیم سەفی… خانەنشین
35-هەردی محمود، پارێزەر. هەولێر- کوردستان
36-خەلیل نەورەز خانەنشین هەولەندا
37-خەسرەوخالد چالاکوانی مەدەنی دوبس
38-سیروان سەلیم، کاسب
39-کاوە حسن خانەنشین هەولێر
40-غفار محمد فتاح / پارێزەر سلەمانی
41-شیرین سەفی ئەوڵا، مامۆستا ،سلەمانی

42-عەلی محەمەد ئەمین، نووسەرو ڕۆژنامەنووس سلێمانی
43-یاسین کەریم ڕۆژنامەنووس سلێمانی
44-عەونی خۆشناو .. پێشمەرگەی دێرین هەڵەندا
45-شوان سەید عەلی ڕۆژنامەنووس ـ فەرەنسا
46- ڕۆژنامەنووس ـ ئەمین حاجی، مامۆستای زانکۆو نووسەر، هەولێر
47- سەردار علی چالاکوان و خانەنشین هەڵەندا
48- پشتیوان حسن فەرمانبەر.سلێمانی
49- حسن محمد شکور ـــ کرێکار
50- حسن مارف فەرمانبەر لەسلێمانی
51- ڕۆژنامەنووس ـ ئەمین حاجی، مامۆستای زانکۆو نووسەر، هەولێر
52- سەردار علی چالاکوان و خانەنشین هەڵەندا
53- پشتیوان حسن فەرمانبەر.سلێمانی
54- حسن محمد شکور ـــ کرێکار
55- حسن مارف فەرمانبەر لەسلێمانی
56- ڕۆژنامەنووس ـ ئەمین حاجی، مامۆستای زانکۆو نووسەر، هەولێر
57- سەردار علی چالاکوان و خانەنشین هەڵەندا
58- پشتیوان حسن فەرمانبەر.سلێمانی
59- حسن محمد شکور ـــ کرێکار
60- حسن مارف فەرمانبەر لەسلێمانی
61- ڕۆژنامەنووس ـ ئەمین حاجی، مامۆستای زانکۆو نووسەر، هەولێر
62- سەردار علی چالاکوان و خانەنشین هەڵەندا
63- پشتیوان حسن فەرمانبەر.سلێمانی
64- حسن محمد شکور ـــ کرێکار
65- حسن مارف فەرمانبەر لەسلێمانی
66- ڕۆژنامەنووس ـ ئەمین حاجی، مامۆستای زانکۆو نووسەر، هەولێر
67- سەردار علی چالاکوان و خانەنشین هەڵەندا
68- پشتیوان حسن فەرمانبەر.سلێمانی
69- حسن محمد شکور ـــ کرێکار
70- حسن مارف فەرمانبەر لەسلێمانی
71- ڕۆژنامەنووس ـ ئەمین حاجی، مامۆستای زانکۆو نووسەر، هەولێر
72- سەردار علی چالاکوان و خانەنشین هەڵەندا
73- پشتیوان حسن فەرمانبەر.سلێمانی
74-لاڤێ معروف فەرمانبەر
75-عمار علی / پێشمەرگەی دێرینی حیزبی شیوعی عێراقی و نوسەر /هولندا-مەدینێ سۆرێ
76-هەوراز احمد،ڕۆژنامەنووس سلێمانی
77-سەرهەد تەفیق مەعروف نووسەر هەولێر
78-رزگار حەساری – فۆتۆگرافەر کەرکوك
79-چالاك کاوانی-پیشمێ رگێ ی دیرین -بریتانیا
80-سەمیرێ احمد حسن چالاکوان کەرکوك

87-عباس رستم … خانەنشین سلەمانی
88-محەمەد سەید کەریم… مامەستا کەرکوك
89-عارف حمدامین الەوەردی -پێشمەرگەی دێرین – ئانیە
90-سەردار عەبدوڵا حەمە چالاکوانی سیاسی و مەدەنی / کەنەدا
91-نەجم موستەفا خانەنشین هەندا
92-بکر حاجی ،تەکەشەری دێرین ئەمانیا
93-سەلام عومەر نووسەر هەولێر
94-دکتۆر محمد کیانی، چالاکی سیاسی، پزیشك. هەولێر
95-ناسر تەها سولەیمان..پەروەردەکار دانمارك
96-ئەرسلان عبدالعزیز پێشمەرگەی دێرین
97-گەڤار احمد یحیی نوسەر لندن
98-مەریوان زەندی/ پێشمەرگەی دێرین و چالاکوان/ هەولێر
99-هەژار ئەمین – ئای تی- ئوستراليا
100-جەبار حەمەد چالاکوانی میدیایی، هونەرمەندی شانۆ کەنەدا
101-مامەستا زرار قادر خەیلانی/ سەرپەرشتیاری خانەنشین هەولێر
102-عبدالخالق ئەنوەر چالاکوان و شوفێری تەکسی لەندەن
103-هەرش عوسمان خانەنشین هەولێر
104-چالاك زێ نگێ نێ -پیشمەرگەی دیرین -ئیتالیا
105-کاوە نادر قادر چالاکوانی مەدەنی هەولێر
106-برهان مخموری پێشمەرگەی دێرین هەولێر
107-خولیا حوسێن شاعیر و چالاکوان کەنەدا
108-بەختیار ئاکەیی/میکانیك. ئاسینا یەنان
109-فەرمان محەمەد ~ رۆژنامەوان-ئیتالیا
110-نازم عوسمان رەشید/فەرمانبەر/ئیتالیا
111-گوڵاڵە ەزا سالح/فەرمانبەر/ ئیتالیا
112-حسین کاکە إسماعیل مامەستای /خانەنشین کەیە
113-نەهرە عەلایی چالاکوان و رۆژنامەنووس هەولێر
114-یوسفە سوور چالاکوان… دانمارك
115-تریفە تاهیر مەحمود پزیشك هەولێر
116-رەنج تاهیر عەلی ئەفەندی چالاکی سیاسی سویسرا
117-دڵزار زرار قادر/ فەرمانبەر/هەولێر .
118-هەمن حامد. کرێکار. سوێد
119-پشتیوان حاجی مەحمود، چالاکوانی سیاسی، شاری سلەمانی
120-بەختیار کەمال جبرائیل / فەرمانبەر / هەولێر
121-دکتۆر فائیز خەتاب ،پسپۆری نەخۆشیەکانی منالان
122-سەرکەوت فەتاح پێشمەرگەی دێرین ،هۆلاند
123-خەرمان محمد رسول چلاکوانی سیاسی /ئەلمانیا

124-ڕێبوار ڕەمزان بارزانی نووسەر و توێژەری کێ مەلایەتی
125-عەلی بەندی نوسەرو چالاکوان لە بواری ئە نفال و جینوسایدد دهۆك
126-ایاد اسماعیل کاکە یی. سێ روکی لقی هێ ولیر سو ندیکای پاریزەرانی کوردستان
127-ئیسماعیل هەنارەیی ـــ پارێزەرو کەسووکاری ئەنفال چەمچەماڵ
128-حازم بلەیی نووسەرو چالاکوانی بواری جینۆساید بارزان
129-ئاشتی محەمەد شاباز چالاکوان و ڕۆژنامەنوس هەولێر
130-قاسم کازم چالاکوانی بواری جینۆساید چەمچەماڵ
131-ئەحمەد ڕەجەب نووسەر و تێکۆشەری دێرین سوید
132-نازدار ئێ سعەد محمود چالاکوانی بواری جینوساید هەولێر
133-زەمان عەبدێ نوسەر و چالاك لێبواری ئەنفال و جینۆساید
134-ئومێد ئەحمەد شاعیر و چالاکوان هەولێر
135-تریفێ تاهیر مەحموود پزیشك هەولێر
136-نیاز عبدوللا مامۆستا هولێندێ
137-محمد امین /خانەشین/چالاکوانی مەدەنی
138-هیواەش / پێشمەرگەی دێرین و زیندانی سیاسی شیوعی سلێمانی
139-گەردێ مامەحەمێ ،چالاکەوانی مەدەنی کەرکوك
140-ئازاد هاشم...مامۆستا هەولێر
141-کاروان کریم احمد ، هونەرمەند ، ئەڵمانیا
142-مستەفا باهر خانەشین فنلەند
143-عومەر فارس عەزیز؛ ەڵژنامەنووس / هەڵەندا
144-جەمال شەریف/ کرێکار/ فینلاند
145-چەنەر سیروان احمد ، چارەسەرکاری دەروونی، چالاکوان بە مافەکانی مرۆڤ و کەمەڵگای مەدەنی، کەرکوك
146-ریزان دایکی شەهید گەرمیان چەمچەماڵ
147-فەرمان حمد، مامۆستا ، پم دێرین
148-هەڵە خەلیل مەولود مامۆستا
149-پرشنگ سەعید / چالاکەوان – دانمارك
150-سمکۆ ڕەشید چالاکوانی مەدەنی سلێمانی
151-پشتیوان کریم گەڵاڵی چالاکەوانی سیاسی ئەڵمانیا
152-سەردار عەبدوڵا حەمە چالاکوانی سیاسی و مەدەنی / کەنەدا
153-محەمەد چاوشین/ ەڵژنامەنووس/ باشووری کوردستان
154-سەید حجاج/ پ.م دێرینی ئاڵای شۆرش/زیندانی سیاسی/ ئەلمانیا
155-ئاراز گەلاوێژ چالاکوانی ئازادی بیرو ڕا دانمارك
156-ئەردەڵان ئەمین،ێ فیزیائیێ ئەڵمانیا
157-هیوا عمر نووسەرو چالاکی مەدەنی و سیاسی هەولێر

158-زمناکێ عزیز هەسوارەی سیاسی
159-ژیان سعید قرداغی شاعیرو جالاکوان
160-م.علی زەنگەنە فەرماندەی دەرینی پێشمەرگە سلێمانی
161-ساماڵ سەلاحەدین ئبراهیم میدیا کار
162-فەتاح زاخەیی ، چالاکڤان کەندا
163-مەحموود عوسمان نووسەر هونەندا.
164-سروە عوسمان (سروەی بەیان) / نووسەر هەولێر
165-نەجمەدین فارس ,نوسەرو توژەر سلێمانی
166-هیوامجید/ چالاکوان نەرویج
167-غفور نادر هیرانی/چالاکوان
168-کەسرەت ئەحمەد/ مامۆستا، چالاکوان و نووسەر
169-جەلال محەمەد ڕەشید (جەلال چوارتایی)- چالاکوانی مەدەنی
170-هەڤاڵ خەلیل مەولود مامۆستا چەمچەماڵ
171-شەروان ئەحمەد چالاکوان هەڤاندا
172-بەوا عەلادین: نووسەر، وەرگێڕ سوید
173-حەمە ئانیەیی چالاکوان /کەندا
174-عەباس نادرفتاح چالاکوان کەرکوك
175-محمد عەبدوڵا هەسەوارەی سیاسی/سلێمانی
176-لاوژە جەواد هەســـەوارەی سیاســـی کۆمەنیســـت و بـــزوتنەوەی یەکسانیخوازی دانیمارك
177-فەرمان فاتیح مامۆستای پەیمانگای هونەرە جوانەکان ی کەرکوك
178-ڕەباز هاشم مستەفا چالاکوانی سیاسی و مەدەنی و کوڕی شەهید هەولێر
179-ئاسۆ محمود مامۆستا
180-مامۆستا هاوژین چالاکوان بەریتانیا
181-شالاو موورتکە فەرمانبەر هەولێر
182-حکیم عەبدولکریم چالاکی سیاسی سلێمانی
183-هاوکار قادر /چالاکی مەدەنی
184-ئازاد نوری سید وەلی خانەنشین سلێمانی
185-شامیل قادر/مامۆستاو ڕۆژنامەوان
186-ئیبراهیم قوربان خانەنشین
187-کاوە عبداللە خانە نشین هەولێر
188-بەند مستەفا عمر پارێزەر هەولێر
189-جەلال عەلی ـ پێشمەرگەی دەرینی حشك دانمارك
190-داناعەسکەر / نووسەر / کەرکوك
191-ئاکۆ مستەفا کاسبکار
192-جەلال هەرێنی ، ڕۆژنامەنوس کەندا

193-نزار نیگاری – وەرگێر نەرویج
194-زایەر زەنگەنە/ نوسەر کەرکوك
195-بەندی عەلی / نووسەر
196-مریم جمیل دایکی مالەوە
197-ئایار سەید باقی پێشمەرگەی دێرین ، مافناس – سوید
198-نەورەز فازیل محمد …چالاکی مەدەنی ،سلێمانی.
199- سروە محمد ساڵح خانە نیشین سەرچنار
200-تەها محمدئەمین ئیبراهیم / کەنەدا
201-شیروان امین رسول/فەرمان بەر
202-هێرۆ محمود ، سەرکی ێکخراوی ماپ
203-حەمید نادر چالاکەوان کەنەدا
204-محمد پشدە ری وتە بیژی دە ستێ ی دا کوکی لێ زیندانیانی سیاسی کوردستان
204-ژیلا تەیفور کەریم چالاکوان هەولیر
205-سامان خالێ تەها کارەند. دانیمارك
206-ئازاد عوسمان، ئەندازیار سویسرا
207-سەباح یاسین عەبدولرەحمان، هاوڵاتی، هەولێر
208-شکراڵڵە حمدامین… چالاکوانی مەدەنی هەولێر
209-بەیار حیدر جبار قوتابی زانکۆ
210-مەحمود موراد ـــ چالاکوانی مەدەنی هەندا
211-بەختیار محەمەد، پێشمەرگەی دێرین
212-ێفعەت عەبدول/ مامەستا کەرکوك
213-هاوێ فهد کارمەندی وەزارەتی ناوخۆ کەیە
214-یووسف مەنتك نووسەرو ێژنامەنووس ئێمانیا
215-عەلی مەولود. نووسەرو چالاکی سیاسی سلێمانی
216-محمد عەبدوێا هێسوەاوی سیاسی.
217-ئازاد عومە ر حە سێ ن کاسب هێندا
218-سالار مامە کەریم کارەند و چالاکی سیاسی- هەولێر
219-بەستون شفیق علی. مامەستا. هەولێر
220-هێمن حەمید شەریف هونەرمەندی شەوکار هەولێر
221-عەبولکەریم شێخانی نووسەر ووەرگێر و زمانەوان و ێژنامەنووس کەیە
222-هیوا خانقینی پشمەرکەی دیرین /هولندا
223-سروه حسین علی ماموستا
224-تەها ئەمین هێدنی نووسەر سوید
225-ئەحمەد مەجید چالاکی سیاسی و مەدەنی بنەماێی ئەنفال و پێشمەرگەی دێرین گەرمیان

226-جگر جواد رشید/خوندکاری زانکۆ
227-حاجی جمال هەسوراوی کرێکاری هەولێر
228-فەتاح خەتاب / مامۆستا وشانەکار هەولێر
229-فەریدون حمەشید نووسەر سویسرا
230-تحسین حمدامین ، هەولێر ، کاسبکار
231-شلێر عبدالمجید / مامۆستا سلێمانی
232-هونەر اسماعیل تیماری .هەولێر. پ.م دەرین
233-شوانی عبدالستار، منالە پارێز، نەرویج
234-کاوە محەمەدئەمین/ مافناس- سوید
235-هاوڕێ کاسترۆ، چالاکوانی مەدەنی… چوارقونە
236-پرۆفیسەر دوکتۆر سالار باسیرە تویژەری سیاسی ئەڵمانیا
237-چنور محمود /هونرمەند بەریتانیا
238- هاوڕێ پشتەو پشمەرگەی دەرین و بنەماڵەی قوربانی ئەنفال
239-کەمەڵەی داکۆکی ئەنفال
240-خالید موراد شاعیرو پشمەرگەی دەرین سەران
241- حەمز عەلی زەنگەنە چالاکوان کەرکوك
242-حازمی عەلی کوتك پشمەرگەی دەرین و نوسەر رانیە
243-سەدیق گەران شاعیر و پشمەرگەی دەرین هەڵەندا
244-شەرکە ئەحمەد ساڵیی پشمەرگەی دەرین پردە
245- عارف حەمەد پیچشمەرگەی دەرین رانیە
246-کاوەس عبدللە کاسب هەولێر
247-محەمەد ئەحمەد ، مامۆستا ، هەولێر
248- فاتیح مستەفا چالاکوان
249-عەلی رەحمان – چالاکوان
250-نەوزاد محەمەد / رۆژنامە نووس هەولێر
251-هاوڕێ ڕەشاد ڕەحمان چالاکوانی سیاسی هەولێر
252-شەرکە کرمانج، توێژەر و ئەکادیمی
253-فەرهەنگ هەژبجەیی …ڕۆژنامەوان. ئ.سەندیکای ئەمان..مەنتەر ستەرك تیقی…بروکسل
254-سازان ئەحمەدشیخە پەرستار – ستەکەلم سوید
255-مامۆستا کازم ڕۆژنامەنووس وچالاکوان . کەرکوك
256-ەزگار باهیر / هونەرمەند سلێمانی
257-عمر حاجی خانەنشین هەولێر
258-یوسف عەلی شەریف ژینگە پارێز هەولێر
259-بورهان حەساری /پشـــــــمەرگەی دەرین کەرکوك
260-هەردی احمد/ هونە رمەند
261-تارا ئاسۆس چالاکوانی ژن سلێمانی

262-احمد خلیل خانەنشین هەولێر
263-جەوهەر میراودەلی .نوسەر و کەمەڵ ناس.نەمسا .ڤیەنا
264-هەتاو حەمەساڵح / پەشمەرگەی دێرین فرنسا
265-ئارام کەمال حەسەن کاسب حاجیاوە
266- دکتۆر ئیبراهیم مەلا زادە توێژەر لە بواری جینەساید
267- جەماڵ کەماڵ کاسبکار سلێمانی
268-نەسرین تەنیا هەسوەاوی بواری مافەکانی ژنان سلێمانی
269- ئەکرەم میهرداد نووسەر سلێمانی
270-عماد عه لی زیندانی سیاسی و پیشمه رگه ی حزبی شیوعی. عراقی و کوردستانی المانیا.
271-ئیبراهیم سپێنداری – المانیا- بەرلین
272-هاوکار شامی پەشمەرگەی دێرین،
273-فەهمی کاکەیی /مامۆستا و نووسەر/ سوئید
274-گەرران هەبجەیی / ەەژنامەنووس دانمارك
275-غەریب ئەحمەد عەبدولا کاسب
276-د. چەمان هەردی، نووسەر و لێکەەر سلێمانی
277-سەلام محەمەد / چالاکوان دانمارك
278-ئارام حەمفرج/ ئەندازیار/ کوردستانی باشوور
279-بەختیار عومەر/ دانیمارك
280-مەهدی فەتاحی ئەمانیا شاری دوسلدەرف
281-جهاندا محمد امین فەرمانبەر
282-یوسف مەجید/ مامۆستا،
283-فازل عوسمان هونەرمەند سویسرا
284-صادق عومەر ئەلمانیا
285-سیروان ئەمین/ پەرستار
286-کریم عباس / مامۆستا هەولێر
287-رمزیە محمد صالح پارێزەر هەولێر
288-محەمەد ئەحمەد ، مامۆستا ، هەولێر
289-کاوە عومەر هەسوەاوی سیاسی وکەمەنیست کەنەدا
290-ئیبراهیم محمد شهباز کاسب هەولێر
291-دکتور بەیان قادر رسول گەلالی هەولێر
292-بەهار عەلی ، چالاکوانی فەمنست هەولێر
293-هوشەنگ باباعەلی خانەنشینی پ.م. چالاکوان هەولێر
294- تاڤگه ئیبراهیم چالاکوانی مه ده نی که نه دا
295-نیاز مستەفا نوسەرو شرۆڤەکاری سیاسی ئامریکا
296-مەلا ەەشاد ئیسماعیل لەک ئەمانیا
297-حەیدەر حەمە کریم کرێکار نەمسا

298-ڕەکخراوی هەڤوشانەوەی سزای لە سیدارەدان لە عێراق
299- سەمیر نوری کەسایەتی سیاسی کەنەدا
300-بەهزاد موحسین- چالاکوان- هەولێر

تەواو

009647503714620

ئێــوارانی ئایییــن بە زمــانی ئەڵمانی بەاوکرایەوە

دیوانێکی شیعری شاعیر یووسف مەنتک بەناوی (ئێوارانی ئایین – Abende am Rhein) بە زمانی ئەڵمانی و بەاوکرایەوە. ئەم دیوانە شیعرییە پێشتر بە زمانی کوردی بەاوکراوەتەوە. دواتر لە لایەن وەرگێڕ هەزان عەبدولکەریمەوە کراوەتە ئەڵمانی. دیوانەکە لە لایەن دەزگەی چاپ و بەاوکردنەوەی یونایتد پی.سییەوە چاپ و پەخش کراوە. دیوانەکە بریتییە لە (104) لاپەڕە. تابلۆی سەر بەرگی دیوانەکە لە لایەن هونەرمەنــد حەمیــد جەمــالەوە کێشــراوە. لەبــارەی دەقە شیعرییەکانەوە لەسەر بەرگی دواوەی دیوانەکەدا هاتووە: زەر جار شــاعیران لە ناچــاری دەقە شیعرییەکانیــان بە زمــانی هەمــا و دەستەواژەی ئاهەنگ بارگاوی دەکەن، کە هەندێ خوێنەر ماندوو و بێزار بکات. شیعرەکانی ناو ئەم دیوانە دوورن لەم جۆر و زیادەڕەویانە. شیعرەکــان بە زمــانێکی پــاک و ڕوون ڕووداو و هەســتەکانی هەژانە تێیانــدا هەنــگ دەدەنەوە، بە ئەوەی ســادە دەرکەون. دەقەکــان ئەبستراکت نین، بەڵکوو چیرۆک و چارەنووسی تایبەت دەگێڕنەوە، وەک: خۆشەویستییەکی لەدەستچوو، نیشتمانێکی بەجێماو و نیگەرانییەکانی کەسێکی پەناهەندە.
شایانی باسە، ئەم دیوانە پێشتریش کراوەتە کورمانجی و لە ماوەی داهاتوودا بە زمانی فارسیش بەاو دەبێتەوە.
ISBN:978-3-7103-5535-6

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومڕا-(37).. شەماڵ بارەوانی

بەشی سی و حەوت

باشە ئاگادار مەلا خەیشی تەمەشای نەکردبێتن، چۆن ئەوە دەزانیت!؟..

بەشێک لە پیاوانی ئایینی، دایمە کاردانەوەیان هەیە بە هەرشتێک، کە لەگەڵ دیدە و تێگەیشتنی ئایینیانە و مەزهەبیانە و ئایدیۆلۆژیاکەی ئەوان پێچەوانەبێت، یان نەگونجێت و لەسەر مینبەر، خەڵکی هەڵدەچن و بە تووڕەیی و حەماسەتەوە، هەرشی بە دەبەن و قسەی لەسەر دەکەن و هەوڵی بە دەعباکردن و ناشرینکردن و نابووتکردنی دەدەن !

نموونەی مەیخانە، بار، کافتریا، یانەی شەوانە، دراما و کچە مەدەلەکان و هەر شتێکی تر، کە بۆنی تازەگەری لێ بێت و پێچەوانەی بیری کۆنەخوازی و شتە باو کۆنەکانی کۆمەڵی سونەتی و نەریتی بێت.

مەلایەکی برادەرم هەیە، ئەوی بە گەمژەوە گوتی: ئێژەک لە مزگەوت وتاری جومعەم دەدا و هەرچی جۆن و قسەی ڕەق بوو، بە مەیخورەکانم حەواڵەکرد.

گوتی: کاتێک وتارەکە تەواو بوو، مامە حاجییەک هاتە لام و گوتی: ئەرە مامستای بەڕێز، خێکی لەسەر ڕێگای مەسیفی دەخۆنەوە، تۆ لێرە و لە مزگەوت دا، بەسەر ئەمدا دەگوڕنیت و هاواردەکەیت!

جامنیش لەو سەنگەیەوە، کاتێک فەقێ بووم، هەموو ئەو شتانەی ناوم هێنان و هەرشتێک، پێم ناشرعی و پێچەوانەی مەزهەب و دەگم و تێگەیشتنە ئایینەکەی من بوایە، لەسەر مینبەر هوروژمم بۆی دەبرد و کورد وتەنی: دەمشووشتەوە.

جا بەو بۆنیەوە، ئەوە لە فەقێیاتیم ساڵێکی لە دێی (گەڵەزی) لە نەوان کەرکوک و پردێ مەلابووم.

ئەو دەمی دراماێکی تورکی(بەریقان)، لە یەکێک لە کەناڵە

ئاسمانییە کوردیەکان پەخش دەکرا و پاڵەوان و ئەکتەری سەرەکی کە تەیدا ئەبینی دەبینی، ژنە گەرانی بۆژی تورک(سبیل جان)بوو.

خەڵکێکی زۆر لە کوردستان سەرقاڵی سەیرکردنی ئەو درامایە و باسکردن لە چیرۆکی ژیانی بیریقانە چاو شین و قژ زەردی پەری ئاسابوون.

منیش ئەژی جوعمەی کو بەسەر مینبەرە کەوتم و دوای سڵات و سڵام، یەکسەر بە لام و جیم و زەر بە تۆندی هەرشم بە سەر دراماکە دەست پێکرد و پیس دابزیمە سەر بڕیقان و گوتم: ئیمانداران و موسڵمانان، ئایە ئەوە دەزانن ئەو سبیل جانە مشلەتە و بڕڕا و قەحپەیە، تا ئێستا کە لە ژیانی ئاستەقینەی خۆی دا، سە جار هاوسەرگیری کردووە و لە هەرسێکیشیان جیابوویتەوە!؟

کاکە لە خوا بترستن و لەخۆتان بپرسن: خە کابرا لەسەر چونە نوێژی جەماعەتە و لە ئەگای مزگەوتە و بەلاش و عەلاش تەساق نەدرایە، حەتمەن کەتنکی کردیە.

موسڵمانان سەیرکەن لەناو فیلمیش، هەمان شەوە ئەو مشلەتە و بڕڕایە، تا ئەلعانکینە حەزی لەسە زەلامان کردیە.

گوم لە بوو مامە حاجیێک بە دەنگێکی هەندەنک بەرز گووتی: بە قوعان مامستا لەمە شارەزاترە. باشە ئەگەر مەلا خەیشی سەیری نەکردبێن چۆن ئەوە دەزانیت!؟

خەڵکی هەمووی دەستیان کرد بە پێکەنین، ئای کە تەریق بوومەوە و شەرمم لە خم کردەوە.

کاتێک کە وای پێگوتم، عارد شەقبوایە دەشتمە ناویەوە.

تەبینی: پێشووتر و ئەو هەواڵەی سە جار جیابوونەوەی(سبیل جان)م، لە یەکێک لەگەڤارەکان خوەندبوویەوە. هەڵە نەبم گەڤاری(هەنیا)بوو، باشم بیرنەماوە.

جا کو ئەو خەڵکم حاڵی کردبووایە و قەناعەتم لا دروست کربان، کاکە گومانتان خراب نەبیتن، بە خودای گەورە ئەو بابەتم لە گەڤار خوەندووەتەوە !

گرنگی سروشت بۆ منداڵان.. محەمەد بەرزی

لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا هەموو دەوروبەرمان بە تەکنەلۆژیا تەنراوە ، وەک : ئینتەرنێت ، کۆمپیتەر ، تەلەفۆنی زیرەک ، ئایپاد و … هتد . کە منداڵان چ لە خوێندنگا و چ لە ناو ماڵەکاندا بە بەردەوامی بەکاریان دەهێنن . ئەمانەش کارەکی وایانکردووە ، بۆ تەواوی دە و مشکی منداڵان داگیربکەن ، سەرئەنجامیش شاشکانی ئەو ئامرانیان لە هەوای پاک و شوێنە خۆشکانی ناو سروشت پێ خۆشتربێت ، هەر بۆیە زوربەی هەرە زەری منداڵان حەزیان لەوێیە لە ماڵدا بمێننەوە و زەر بە کەمی بچنە دەرەوە و لە ڕەگای ئینتەرنێتەوە یاری بکەن ، کە بە داخەوە زەرجار لە لاپەڕەکانی ئینتەرنێتدا چاویان دەچێتە سەر بابەتی توندوتیژی و نەشیاوی زەر خراپی زیانبەخش ، کە تەمەنییان نەگەیشتۆتە ئەوەی تەماشایان بکەن و لێی تێبگەن . جا لەگەڵ ئەوشدا دایک و باوک لەو بارودۆخە بەزارن و بە ترس و نیگەرانییەوە گلەیی لە منداڵەکانییان دەکەن ، کە کاتی زەری خۆیان بەو ئامرانەوە بە فیڕۆ دەدەن ، لە هەمان کاتیشدا لایان وایە ، چوونە دەرەوەی منداڵیش لە ماڵ ، جگە لە کوشتنی کات ، هیچ سودێکی تری نییە ، کە دیارە ئەمەش بیرکردنەوەیەکی ئەجگار هەڵەیە ، چونکە لە ڕاستیدا ژینگەی دەرەوە بە پێچەوانەی ژینگە بچووک و سنوردارەکەی ناو ماڵەوە ، شوێنکی فراوانی بە سنور بۆ منداڵان دەڕەخسێنێ ، کە هاندەری سەرکی جووڵەن ، هەر بۆیە چوونی منداڵان بۆ پارک و دەشت و شاخ و هەڵمژینی هەوای پاکی سروشت ، یەکێکە لە پێویستییە هەرە گرنگەکانی گەشەکردنیان ، چونکە پیاسە و یاریکردن لە سروشتدا ، متمانە بە خۆبوون لە منداڵاندا دروست دەکات ، ئاسۆی خەیاڵ و داهێنانیان فراوانتردەکات ، ڕادەی فشار و ماندووبوونییان کەمدەکاتەوە ، ئارامی بە دەروونیان دەبەخشێت و چالاکی جەستەشیان دەبووژێنێتەوە . بەگومان ئەو منداڵانەی بە زەری ئەو ئامرانە بەکاردەهێنن و حەزناکەن چەند ساتێک لە دەرەوە بەسەربەرن و هەوای پاک هەڵمژن ، تووشی پێتایەک دەبن ، کە بە پێتای (کەم سروشتی - Nature Deficit Disorder) ناسراوە ، ئەمەش وەک نەخۆشییەک باوە . جا چونکە منداڵانی ئەمریکایی ڕۆژانە تەنها چوار تا حەوت خولەک

لە دەرەوە یاریی دەکەن ، بەڵام حەوت کاژێر لە ژووروە بەرامبەر شاشەکان بەسەردەبەن ، بە زۆری تووشی ئەو پەتایە دەبن ، لە هەمان کاتدا تووشی کەشێی هەڵسوکەوتی وەک : ترس لە دایک و باوک و کەشێی تەندروستیش وەک : قەڵەوێی و کەم خەوی و کزیی چاو و ئازاری شان و مل دەبنەوە ، سەرباری ئەوەی پێوەندییەکی لاوازیشیان لەگەڵ دایک و باوکیاندا بە دروست دەبەت ، چونکە کاتێکی زۆر کەمییان لە گەڵدا بەسەردەبەن .

ئەوەی شایانی باسە ئەمڕۆ زوربەی خەزانەکان لە ناو باڵەخانەدا دەژین ، کە شوێنێکی داخراوی بە سەوزاییە و بەجارێک لە سروشت دابڕاوە و منداڵی تێدا بەندکراوە ، هەر بۆیە تووشی نەخۆشی نەفسی دەبن ، چونکە منداڵ تەنها لە باخچەی گشتی و پارک و ناوچەی کراوە و دەشتودەری سەوز و زەنوێردا ، دەتوانن بە دڵی خۆیان یاریی بکەن و بۆر هەوای پاک و بەگەرد بکەون . بەگومان ئەوەش ئاشکرابووە ، لە گەورەییدا ئەگەری ئەوە هەیە ئەو جۆرە منداڵانەی تووشی پەتای کەم سروشتی دەبن ، ٢٠ لە سەدیان تووشی دەڵاوکێ و ٤٠ لە سەدیشیان تووشی تێکچوونی باری دەروونی ببنەوە . بەگومان زوربەی تواڕێنەوکانیش لەسەر ئەوە کەکن ، ئەو منداڵانەی لە دەرەوە یاری دەکەن ، لە چاو ئەو منداڵانەی کاتی زۆر لە ژووروەدا بەسەردەبەن ، زیرەکتر ، چالاکتر ، چاوکراوەتر ، دەخەشتر و باشتر بیردەکەنەوە و زیاتریش متمانەیان بە خۆیانە و کەمتریش تووشی دەڵاوکێ و تووندوتیژی و خەمکی دەبن ، چونکە هەمیشە سروشتی جوان و ئاوهەوا پاکەکەی ، لە شاشەکانی ئامرازکان قازانج و سوودیان زیاترە . جا جێگای خۆیەتی لێرەدا ئاماژە بە هەندێک لەو خاڵانە بکەین ، کە بۆچی گرنگە منداڵان کاتی زیاتری خۆیان لەناو سروشتدا بەسەربەرن ؟

١ – ئەو منداڵانەی کاتی خۆیان لە سروشتدا بەسەردەبەن ، زیاتر دەجووڵێن ، چونکە هووبڕێکی فراوانتریان لە ماڵەکانی خۆیانیان لەبەردەمدایە و دەتوانن بە ئارەزووی دڵی خۆیان تێیدا بجووڵێن و یاری تێدا بکەن ، ئەمەش خۆی لە خۆیدا بەشێکە لە وەرزش ، کە تەندروستی بە لەش دەبەخشێت و پارێزگاری لە جوانی لەشیان دەکات و لە قەڵەوی دەیانپارێزێت و بەهێز و خۆراتریان دەکات و باشتر هاوسەنگی خۆشیان دەپارێزن . بە پێی بابەتێک ، کە لە بڵاوکراوەی (تەندروستی زانکۆی هارڤارد) ی ئەمریکییدا بڵاوکراوەتەوە ، ڕۆژانە منداڵان بە لایەنی کەمەوە پێویستییان بە کاژێرێک وەرزشە ، کە دیارە سروشتی دەروەی خانوو و باڵەخانەکان ، باشترین شوێنە بۆ ئەو وەرزشە .

٢ – هەموان پێویستییان بەوێ ناوە لە ژاوە ژاو و جێنجاڵی شار و قاو و قیژی ناو ماڵەکان دوورببێتەوە . تۆزینەوەکان ئەوێیان ئاشکرا کردووە ، تاوکی ناو سروشت ، هادەی فشار و خەمکی لە گۆڕکان و منداڵاندا کەمدەکاتەوە . پاشان کێشەوای ناخۆشی خەندنگا و تاقیکردنەوەکان ، منداڵ تووشی بێزاری و ماندوو بوون دەکەن ، هەر بۆیە بردنی منداڵ بۆ دەرەوە ئارامییان دەکاتەوە .

٣ – ڤیتامین دی ، یەکێکە لەو ڤیتامینە زۆر گرنگانەی پێویستە بۆ تەندروستی ماسولکە و ئێسقانەکانی مرۆڤ ، یارمەتی لەش دەدات کالسیۆم و فۆسفات لە خۆراکەوە بمژێت . بەڵام بۆ داخەوە لەشی منداڵ زۆر کەم دەتوانی ئەو ڤیتامینەی دەستبکەوێت ، چونکە بۆ زۆری لە خۆراکی گۆڕکاندایە . بەڵام زۆر بە ئاسانی دەتوانێ لە ڕۆژگای تیشکی خۆرەوە بەرهەمیان بهێنێت . بۆ پارێزگاریی کردنی لەشی منداڵانیش لە سووتانەوەی تیشکی تیژی خۆر ، وا باشترە لەو کاتانەدا یاری بکەن ، کە تیشکی سەروو وەنەوشەیی کزە و پێویست بۆ داپشینی لەش ناکات ، یان چەوری دژەخۆریان بۆ بەکاربێت . بەگومان لە هەردوو ئەو حاڵەتانەدا ، لەشی منداڵ دەتوانێ ڤیتامین دی بەرهەم بهێنێت .

٤ – تۆزینەوەکان ئەوێیان دەرخستووە ، یاریی کردنی منداڵ لە هەوای پاکی دەرەوەدا ، هەکارەکە زیاتر دان بە خۆیدا بگرێت و لە تووبەوون و مانگرتن و هەڵچوون و تۆران دووربکەوێتەوە و هادەی شەنگەزیشی کەمبێتەوە . چونکە یاریی کردنی منداڵان هاستەوخۆ دەبێتە هەکاری زیاترکردنی هوروژمی خوێن بۆ مێشک ، لە ئەنجامدا ئەو دەمارانەی پێیوەستن بە فێربوون و ئاگایینەوە ، زیاتر دەکرێنەوە و هاستەوخۆش باری دەروونی منداڵان هاسوودە و ئارام دەکەنەوە .

٥ – سروشت هەستکی سەیری سەرسوڕمان لای منداڵان دروستدەکات ، کە هیچ ژینگەیەکی تر ناتوانێت دروستی بکات . ئەو دیاردانەی ڕۆژانە بە شێوەیەکی سروشتی لە حەوشەی ماڵ و دەشت و باخچە و پارکەکاندا هوودەدەن ، هاستەوخۆ بە چاوی خۆیان دەیبینن ، وا لە منداڵان دەکەن جیهان بەجۆرێکی جیاواز و نوێ ببینن ، بیربکەنەوە و پرسیار دەربارەی زەوی و هووک و دار و بەرد و ئاژەڵ و باڵندە و کرم و مار و مێروو بکەن . سەیری کەوتنەخوارەوەی گەڵای دارەکان بکەن ، گوێ لە جریوە و جووکەی باڵندە و قاڵە و باڵەی بزن و مەڕ و خوڵەی ئاو بگرن ، بە دوای پەپوولە و خاڵخاڵۆکەدا وەک با بفڕن ، یاریی بە قوڕ بکەن و خانوی لیژ دروست بکەن ، هەر بۆیە سروشت بە شێکی

گرنگی پەروردەیەکی بەردەوام و خۆایی ، چونکە لە سروشتدا فەری پرسیاری زۆر و بەرپرسیارێتی دەبن . بە نموونە دەگەنە ئاو ئاستییەی ، ئەگەر وەک پشویست گرنگی بە زیندەوەرێک نەدرێت ، یان ماسییەک لە ئاودا دەربهێنرێت ، لە ئەنجامدا دەمرن ، ئەگەر هەبکەشرێت سیس دەبن . بە مانەش هەستکانی منداڵان چاڵاک دەبن ، چونکە بە چاوی خۆیان هەموو ئەو شتانە دەبینن .. هەر بۆیە ئەرکەکی زۆر گرنگی دایک و باوکانە هێزانە لە سروشتدا کاتێکی خۆشی پێ لە ئارامی بە خۆیان و یاریکردنی منداڵکانیان تەرخان بکەن ، چونکە دنیای دەروە سوودی ئەجگار زۆریان هەیە ، کە لە ژماردن نایەن . جوانییەکانی کار لە ڕۆح دەکەن ، ئازادییەکی بە کەتایی و خۆاگریی بە منداڵان دەبەخشێت . چالاکییەکانی ناوی زاخاوی مەشک و یارمەتی سووتاندنی کالۆری زیاتر دەدات و لەدانی دڵ و هەز و توانا و هاوسەنگی و خۆراییان باشتر دەکات ، هەکارەکیشن بە بنیاتنانی جەستەیەکی بەهەز و جوان ، منداڵانیش لە سەیری شاشە و مەترسی لایەنە خراپەکانی ئینتەرنێت و دانیشتنی نادروستی سەر دەشەک و قەنەفە دوور دەخاتەوە ، سەرئەنجامیش پێوەندی باش لەگەڵ منداڵکانیاندا دروست دەکەن ، دواڕۆژکی ئەجگار گەش و ڕوناکیش چاوەڕوانیان دەکات .

تێبینی :
١ – ئەگەر لە فەرهەنگدا سەیری ناوە ئینگلیزییەکەی پەتای کەم سروشتی (Nature Deficit Disorder) بکەین ، ئەوا دەبێت بە : (ناتەواوی سروشتی ، یان تێکچوونی بە توانایی سروشت) ، کە دیارە دوو ناوی درۆز و ناقۆڵان . جالێبەر ڕۆشنایی زاراوە جوانەکانی زمانە شیرینەکەی خۆماندا وەک : (کەم خۆی و کەم خوێنی ..) ناوم لێنا (کەم سروشتی) . واتە ئەو کەسانەی کەم بەر سروشت دەکەون .
٢ – بە ئەم باسە سوود لە چەند سایتێکی ئەمریکی وەرگیراوە .

شیعری منا□ان\ لـه یـاریی تـ□پـی پـ□دا.. □□ستـ□م خامـ□ش

لـه یـاریی تـ□پـی پـ□ـــدا
هـ□رشبهرم، گورج و گ□□
نهخـشـهو پـلانـــم هـهیـه
بـ□ تـ□واوی یـاری و گ□□

لـه یـاریی تـــ□پـی پـ□ـــدا
بـــه ئـــاکـــار و لـ□ـــزانـــم
یـاریی دهکـــهم بـه □□کـی
بـــاشـــتـــریـــن یـــاریـــزانـــم.

□□ستـ□م خامـ□ش